

Flyktingarna i samtiden

Omvälvningarna och uppkomsten av tyranniska regimer under de senaste årtiondena har medfört en ofantlig ökning av flyktingarnas antal. Den kommunistiska revolutionen i Ryssland drev hundratusen eller kanske miljoner i landsflykt till alla delar av världen, främst Västeuropa och USA; en liknande, ehuru icke så omfattande, massutvandring var en följd av den nazistiska terrorn i Tyskland; även det något mildare fascistiska diktaturen i Italien jagade bort tusenden som riskerade död eller fångenskap eller inte stod ut att leva under ett totalitärt valde. Det andra världskriget och dess politiska konsekvenser ledde till att en del flyktingar kunde återvända till sina hem, men framkallade en ny flyktingsström, framför allt på grund av de ryska erövrarna. I viss omfattning har flyktingarna kunnat finna en tillflykt i stater som de känt som sina egna. En del av de judar som undgick de nazistiska gaskamrarna har blivit medborgare i det fria Israel; de tio miljonerna efter det andra världskriget fördrivna tyskar har bosatt sig i det demokratiska Västtyskland; andra grupper har småningom växt samman med de nationer som mottagit dem, Frankrike, England och framför allt Amerika. Men till mycket stor del har de landsflyktiga känt sig och fortsatt att känna sig som flyktingar: de ser det närvarande som ett provisorium och väntar på befrielse och återkomst.

Man kan skilja på nationella flyktingar, vilkas hemland i någon form erövrats, och rent politiska flyktingar, som flytt undan en visserligen inhemsk, men inte desto mindre förhatlig regim. Men skillnaden är i regel inte av större betydelse. Flykten har skett undan tyranniet, undan förtrycket, vare sig terroristerna varit landsmän eller främlingar. Det är alldeles övervägande en förening av fruktan och frihetskänsla som varit motivet till flykten hos dem som inte bortjagats med

våld i samband med de stora organiserade folkflyttningarna.

Flyktingarna har blivit flera; därmed sammanhänger att flyktingsgruppernas sociala struktur förändrats. Sedan det polska upproret 1830—1831 krossats sade man att halva den polska aristokratin i Warszawa rest väster ut; 1800-talets typiska flykting kom från en besutten och bildad miljö. Med all sannolikhet är de högre socialgrupperna och särskilt de intellektuella överrepresenterade även bland senare tids flyktingar; de drabbas mera omedelbart av regimförändringar och har lättare att fly. Men bland dem som flytt från de tyska och ryska tyrannierna är det folkliga inslaget starkt; alldeles särskilt gäller detta på grund av skilda omständigheter flyktingarna från de efter andra världskriget av Ryssland erövrade staterna. Både i dessa länder och i Italien, Tyskland och Österrike efter de fascistiska omvälvningarna under 20- och 30-talen hörde arbetarorganisationerna till de mest intensivt förföljda, och socialdemokratiska arbetare intar en viktig plats bland flyktingsgrupperna från senare tid.

De regimer som dessa grupper flytt från har som regel varit ojämförligt hårdare och mera totalt undertryckande än enväldsmonarkierna och diktaturerna under 1800-talet. Tzarernas Ryssland och Metternichs eller von Bachs Österrike slog ned all aktiv opposition och krävde obetingad lojalitet av de många folk de behärskade, men ramen för statens handlande var begränsad, och en passiv tystnad var tillräckligt bevis på underkastelse; den napoleonska diktatur mot vilken Victor Hugo rasade var ett mildt och liberalt styre i jämförelse med de välden för vilka samma beteckning använts i vår tid. Nazismen och kommunismen har till det yttersta utvidgat statsmakten, av medborgarna krävt entusiastisk följsamhet och med fruktansvärda metoder undanröjt de kritiska och till och med de förbristande iver misstänkta; byråkratiens godtyckliga order har skjutit lagar och rättsväsen åt sidan, och syftet har varit att göra alla till smidiga och effektiva redskap i statsledningens hand.

Flyktingarna har därför kommit att företräda något annat och mera än för hundra år sedan. Det är för torftigt, för be-

gränsat att säga att de arbetar för nationell självbestämmanderätt och demokrati. De verkar för vad som ännu för några årtionden sedan ansågs vara självklart även inom reaktionära regimer: rättssäkerhet, ett mått av mänsklig frihet, av humanitet i statens hållning till medborgarna. De har därför, mer än någonsin förr, kunnat vädja till för hela Västerlandet grundläggande, traditionellt och universellt inom denna kulturkrets erkända värderingar. De bär vittne om en omänsklighet som troddes för alltid vara övervunnen.

De vittnesbörd de avlagt har för opinion och politik varit av utomordentlig betydelse. Med Thomas Mann i spetsen har landsflyktiga tyska intellektuella, politiker och folkledare spritt kunskap om nazismens skräckvalde; de har bestyrkt det i sin ohygglighet nästan otroliga som övergått ett av världens främsta kulturfolk. En liknande roll har flyktingarna från Ryssland och de av Ryssland erövrade staterna spelat. I sin strävan att vinna förståelse och bistånd har de utfört en upplysningsverksamhet utan vilken en bild av den kommunistiska terrorn inte kunde ha

förmedlats till de fria folken. Och de har genom att de personligen drabbats av eller bevittnat tyranniets aktioner med större lidelse än andra kunnat fördöma vad vi alla avskyr, men som de utanförstående gärna ser som något avlägset och halvt överklagt.

I dagens läge är den sistnämnda gruppen av flyktingar den viktigaste. Mera exakt kan inte anges hur stor den är, men utan tvivel omfattar den miljoner. Enligt uppgifter från flyktingsorganisationerna har sedan 1939 nära en halv miljon polacker flytt från sitt hemland av politiska skäl eller av sådana skäl stannat i utlandet sedan de som soldater eller eljest fördrivits från Polen. Motsvarande siffror för ukrainare är över 400.000, för ungrare nära 300.000, för tjecker 50.000. De baltiska folken, för vilka Sverige av ålder har särskilt intresse, har 300.000 flyktingar (omkring 5 procent av den totala befolkningen), därav 120.000 litauer och ungefär lika många letter samt över 60.000 ester.

Dessa flyktingars situation och hållningen till deras aspirationer i den fria världen kräver ett försök till analys och ställningstagande.